

Барабаш Л. – к. е. н., доц.
Уманський національний університет
садівництва, м. Умань, Україна

Податкове стимулювання розвитку підприємництва в Україні

Основою економіки ринкового типу та неіндустріального суспільства є ефективне функціонування малих і середніх підприємств. Саме дана категорія підприємницької діяльності є активним учасником економічного життя країни: створює значну кількість робочих місць (як шляхом використання найманої праці, так і з позиції самозайнятості) і виступає стимулятором до подолання бідності; виробляє продукцію високої якості (обмежені можливості спонукають до пошуку напрямів підвищення якості продукції, її оригінальності); інвестує сама в себе, а отже у вітчизняну економіку; відкрита до нових вподобань споживачів, а відтак – до новацій.

В Україні мале та середнє підприємництво потрапило під об'єктив державної влади у 1998 р., коли Указом Президента № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» було запроваджено єдиний податок, як стимул розвитку підприємницької діяльності. Дана система функціонує і дотепер, з певними змінами та доповненнями, однак питання щодо ефективності результатів її існування наразі піддають великим сумнівам як науковці з практиками, так і безпосередні користувачі. Причому останні вважають надані послаблення занадто малими, а перші схильні висловлювати думку, що практикований підхід став нищівним як для державного бюджету, так і для бюджету Пенсійного фонду України та фінансово-економічної системи держави в цілому. Саме тому наразі існує потреба перегляду податкових інструментів, покликаних стимулювати розвиток вітчизняної підприємницької діяльності.

Розглядаючи умови чинного податкового законодавства в Україні, В. Бобиль та О. Топоркова зазначають: «...єдиний податок є оптимальним способом стягнення податків з малого бізнесу, оскільки загальна система оподаткування є надто складною й обтяжливою. Економічні показники розвитку малих підприємств в Україні свідчать про те, що вони не можуть ефективно виконувати фіскальну функцію. Створення широкої мережі малих підприємств у всіх галузях господарства сприятиме демонополізації та розвитку конкуренції. Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно, щоб держава стимулювала розвиток зазначеного сектора, за допомогою більш м'якої регламентації його діяльності, запровадження відповідних фінансових заохочень та гнучких механізмів регулювання ринку праці [1, 40].

Дана думка є цілком слушною, однак, виходячи з наявної в Україні ситуації, коли понад 23 % економіки (за неофіційними даними – 40 %) перебуває в тіні [2], варто кардинально переглянути пріоритети та підходи до податкового стимулювання малого та середнього бізнесу. Адже хвилю протестів у вітчизняних підприємців і, відповідно, зменшення кількості новозареєстрованих суб'єктів згаданої діяльності, викликали новації, пропоновані законами «Про РРО (реєстратор розрахункових операцій)», «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг», «Про збір та облік ЄСВ (єдиного соціального внеску)» і «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо подання єдиної звітності з ЄСВ та податку на доходи фізосіб» [3], що передбачають зменшення обсягів готівкового обігу. Однак використання готівкових розрахунків – прямий шлях до тіньової економіки, тож якщо є прагнення створити міцну економіку – слід переходити на безготівкові форми фінансового спілкування.

Саме тому наразі вести мову про високий податковий тягар спрощеної системи оподаткування є недоцільним, адже, зрештою, він таким і не є. Натомість слід визначити пріоритети оптимального стимулювання підприємницької діяльності, щоб мати наслідком не лише фіскальний результат, а й позитивний економічний ефект.

Вивчення особливостей фінансування малого і середнього бізнесу в Німеччині, Італії, Японії, США, Великобританії показало, що стимулювання підприємницької діяльності в цих

державних здійснюється за допомогою різних методів: надання державної фінансової підтримки на конкурентній основі та державними гарантіями за кредитами комерційних банків (гарантія 60–90 % від суми кредитів); створенням мережі спеціальних банків, які обслуговують малий бізнес на різних рівнях; стимулюванням інноваційної діяльності малих підприємств; застосуванням такої системи оподаткування, що стимулює сплачувати, а не приховувати податки; спеціальним порядком нарахування амортизації; створенням умов для рівного доступу усіх підприємців до інформаційних та консультаційних послуг (особливо у сфері питань оподаткування, кредитування та страхування) [4].

Зосереджуючись виключно на податковому стимулюванні підприємницької діяльності, слід виокремити лише ті напрями й інструменти, що є доцільними для вітчизняної економіки. Відтак доцільно розглядати підприємництво не в загальному, а його конкретні галузі та сфери діяльності, що потребують підтримки з боку держави як стратегічно необхідні. І до таких слід віднести:

- екологічне підприємництво – до цієї категорії можна віднести всіх підприємців, які підтримують еко-рух: не використовують у своїй діяльності шкідливу сировину та матеріалу, ведуть екологічне виробництво тощо;

- селянські (фермерські) господарства, які займаються виробництвом органічної продукції;

- підприємства «зеленої» енергетики, переробки сміття та побутових відходів;

- інтелектуальне, наукове, інноваційне підприємництво.

Для означених категорій підприємницької діяльності слід, перш за все, передбачити, податкові канікули протягом трьох перших років існування та низку економічних стимулів у вигляді пільгового кредитування та страхування.

Однак категорично відмовлятися від податкового стимулювання інших сфер підприємницької діяльності не варто, слід навпаки – підштовхнути їх до співпраці. Саме тому доцільним буде запровадження прогресивної шкали оподаткування для підприємців в межах визначених груп єдиного податку та межі встановленого для такої групи доходу. Тобто підприємці, які є, скажімо, платниками єдиного податку I групи, але чистий дохід яких не досягає за місяць 83 тис. грн (відповідно до встановленої з 1 вересня 2020 р. межі в 1 млн грн), мають сплачувати податок за меншою ставкою, аніж загальна. Такий підхід буде цілком раціональним і відповідатиме основним постулатам оподаткування – справедливості та прогресивності.

Звичайно, постає питання правдивості висвітлених у звітності доходів. І з даної позиції з'являється обов'язкова умова: проведення усіх операцій виключно в безготівковій формі, з використанням РРО та державної електронної програми, де фіксуватимуться автоматично всі доходи та витрати. Таким чином, оподатковуватися буде не загальний дохід, а чистий, що значно скоротить обсяги об'єкта та бази оподаткування, а відтак стане вигідним для платника.

У сукупності запропоновані підходи податкового стимулювання сприятимуть розвитку підприємницької діяльності та дозволять не лише зменшити рівень тіньової економіки, а й покращити податкову культуру та свідомість підприємців і населення.

Джерела та література

1. Бобиль В. В., Топоркова О. А. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект. *Review of transport economics and management*. 2019. Вип. 1 (17). С. 35–47.
2. Як вивести економіку України з тіні – думка експертів. *Finance.UA*. 11.09.2020. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/478246/yak-vyvesty-ekonomiku-ukrayiny-z-tini-dumky-ekspertiv> (дата звернення 19.10.2020)
3. Шостак І. Бізнес «йде в тінь». Що налякало українських ФОПів? *ZIK. Новини. Економіка*. 10 лютого 2020. URL: https://zik.ua/article/biznes_ide_v_tin_shcho_naliakalo_ukrainskykh_fopiv_958673 (дата звернення 19.10.2020)
4. Halunko Val., Halunko Vira, Savyuk M. Foreign experience for financing small and medium business. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, №. 5. P. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-40-45>